

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Одержимість Оксани Микитюк як фундаторки теорії політичної лінгвоперсонології та інтерпретаторки політичної мовної особистости Д. Донцова

Одержима – це термін, що характеризує жінку, яка перебуває під великим впливом певної ідеї, це жінка, надзвичайно захоплена своєю справою, діяльністю. Нагадаймо, що так названо драматичну поему Лесі Українки, у якій через актуалізацію біблійного сюжету схарактеризовано природу любови, жертвности, духовної пристрасти. Цей термін охоплює своїм значенням певний психологічний стан людини, коли вона повністю підпорядкована творчому натхненню, креативному пориву. Лексема *одержима* має таке загальновідоме значення: ‘та, хто до самозабуття чимось захоплена, закохана у яку-небудь справу’. Думаю, що наведене означення дуже точно характеризує стан Оксани Микитюк під час її роботи над науковим текстом щодо рецепції мовної особистости Дмитра Донцова. У тексті монографії відображено незбагненну творчу енергію її авторки, цілковиту натхненність діяльністю Д. Донцова, його мовомисленням. Очевидно, саме тому **Оксана Микитюк** вже увійшла в історію українського мовознавства як **засновниця нового наукового напрямку, номінованого теорією політичної лінгвоперсонології**. Новаторство вченої полягає і в тому, що вона **започаткувала лінгвістичне донцовознавство**, запропонувавши комплексну модель дескрипції мовлення унікального українського політика, праці якого в радянські часи були заборонені, їх вилучили з української історії, як і постать Д. Доноцова загалом.

Оксана Романівна зуміла створити **новаторську авторську модель** аналізу політичної мовної особистости загалом через докладний і всебічний, комплексний лінгвістичний аналіз дискурсивно-текстового простору Д. Донцова у вимірі *екзистенційної прагматики*, що дуже влучно доповнений *аксіологічно-когнітивним* і *креативно-образними вимірами*.

Дослідниця збагатила термінологію лінгвоперсонології необхідними поняттями для належної презентації задекларованих вимірів. Це, зокрема,

політична мовна особистість, уточнено розуміння термінів *ідеологема*, *аксіологійний ряд*, *мислеобраз*, *політонім* (*політантропонім* і *політтопонім*), *політична метафора*, *політична перифраза*, *політичний епітет*, *політична дискурсивна колористика* та ін. Отже, прокладено шлях для інших подібних досліджень: описано методику, термінологію, дослідницькі аспекти теорії політичної лінгвоперсонології, що надалі можуть наслідувати інші вчені й проєктувати на інші політичні лінгвоперсони української історії.

Оксана Микитюк разом із плеядою інших українських учених у галузі історії, філософії, літературознавства, політології, археології, які характеризували діяльність Д. Донцова і праці яких належно оцінила зазначена дослідниця, **повернули українцям цю феноменальну особистість.**

Учена змогла широко й багатоаспектно окреслити своєрідність українськості Дмитра Донцова й показати його тернистий політичний шлях. Дослідниця виявила вправність в описі особливостей політичної орнаменталіки, фразеології та афористикону політика, показала майстерність Д. Донцова в презентації історичних постатей і сучасних йому політичних діячів, геніїв української нації та її ізгоїв, славетних зарубіжних персон, що так чи так пов'язані з Україною.

О. Микитюк довела, що Д. Донцов неперевершено, як, здається, ніхто до нього, показав образ давніх і запеклих ворогів України – московитів, намагався застерегти від їхньої «братерської» любови, від прихильності до них деяких наших співвітчизників, зірвав маски з внутрішніх ворогів і псевдодрузів України, глибоко схарактеризував українську окремішність, основні параметри протистояння між Московією та Україною, дав прозорливі рекомендації щодо розбудови України як самостійної держави, сприяв поширенню і ствердженню українськості – української культури, національної мови й політики. Д. Донцов дав українцям зразки переконливих, глибоко аргументованих національно маркованих політичних текстів, що переконливо показала О. Микитюк.

Услід за відомими українськими психолінгвістами, зокрема О. Потебнею та І. Франком [див.: Космеда, Папіш 2026], Д. Донцов актуалізував у своєму мовомисленні термін *дух* і дав стисле визначення поняттю *людський дух*, сформулювавши блискучий афоризм, який нам «повернула» О. Микитюк: *«Дух – це та сила, яка докінчує формування людини»* [ВТ-8: 244].

Водночас політична діяльність Д. Донцова, мовний аналіз його політичної публіцистики, який здійснила Оксана Микитюк, підтверджує тезу Леоніда

Булаховського, що ніби спроектована на лінгвоперсону Д. Донцова, порівн.: *«...мова і інтелект зростають у взаємній узгодженості із потаємних глибин душі. Кожна мова – це окремий світ, окремий світ ідей, в якому суб'єкт, тобто діючий людський дух та об'єктивний зовнішній світ сполучаються в гармонійній єдності...»* (огрубл. шрифт – Т. К.) [Булаховський 1975: 179]. Для характеристики діяльності творця тексту О. Потебня актуалізував метафору *ієрогліф душі*. Дискурсивно-текстовий простір Д. Донцова і є *ієрогліфом його душі*, який глибоко дешифрувала Оксана Романівна, продемонструвавши своєрідність вияву унікального інтелекту в неперевершеному мовленні, що характерне для української елітарної, вишуканої лінгвоперсони.

А ще, очевидно, науковиця керувалася у своїй діяльності іншим афоризмом політичної лінгвоперсони Дмитра Донцова про те, що *«...віра – це нестримне бажання перетворити мрію в реальне життя»* [ВТ-8: 225], оскільки вчена й трансформувала свою натхненну мрію – підготувала дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.01.02 – *українська мова* в реальність і яскраво презентувала мовний портрет Д. Донцова.

Однак наголошу, що ця монографія виходить за межі дисертаційного дослідження, оскільки науковий текст доповнено й перероблено, насамперед ґрунтовною презентацією образів московитів, Росії-Московії, а також панорамним описом улюбленого стилістичного прийому й водночас методом аргументування Д. Донцова – антитези, що спроектовано на протиставлення політичних ідей, понять, цінностей, реалій, образів, персон, топосів. Кваліфіковано обґрунтовано, що антитеза Д. Донцова є ефективним інструментом політичної поляризації, де висунута теза заперечується переконливими протилежними твердженнями. О. Микитюк майстерно показала, що антитезу політик використовує для моделювання контрасту, спрощеного, але водночас і глибокого викладу складних політичних проблем та підвищення емоційного впливу на читача, моделювання текстової експресії. Антитеза дає змогу кинути виклик усталеним уявленням і виділити альтернативні погляди, виховувати патріотів, зокрема й лінгвопатріотів.

Отже, в основі цієї монографії текст докторської дисертації як наслідок багатолітньої праці, що була успішно завершена під час навчання в докторантурі Донецького національного університету імені Василя Стуса (2024–2025). Захист дисертації відбувся в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова на засіданні спеціалізованої вченої ради 20 червня 2025 року.

Як наголосив один із опонентів докторської дисертації Оксани Романівни, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України Микола Степаненко, *«...задекларована <...> теза про сучасне мовознавство як поліпарадигмальну науку, стратегійно-тактичними векторами якої є методологічні принципи антропоцентризму, експланаторності, експансіонізму, функціоналізму, націєцентризму, текстота дискурсцентризму, постає не пафосною інтродукцією до концептуального викладу, а реально-прагматичною настановою про дотримання гармонійного єднання теорії і практики – найважливішого чинника досконалого наукового дискурсу, яким і є дисертація О. Р. Микитюк. Це дослідження – вагомий внесок у царину неолінгвістики загалом, суть якої визначає синтез, синкретизм різних наук, і в один із найменш заґрунтованих напрямів її – лінгвоперсонологію із чітко заманіфестованою жанровою маркованістю – лінгвокреативність прецедентної політичної мовної особистості»* (з тексту відгука М. І. Степанка). Наведене оцінювальне твердження цілком точно вказує на значущість праці О. Микитюк та її актуальність.

Водночас інший опонент – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Наталія Кондратенко наголосила, що *«...вагомим внеском в українську лінгвістику є аналіз ідіостилю Д. Донцова, зокрема антропонімікону і топонімікону його творів, прецедентних феноменів, метафорики, перифраз, колористики, стилістичних прийомів і фігур, антитез і наративів, мислеобразів та ідеологем, а також визначення ядерної та периферійної частин ключових понять в ідіолекті Д. Донцова...»* (з тексту офіційного відгуку).

Виокремимо й вагомий постулат щодо оцінки праці Оксани Романівни доктора філологічних наук, професора, провідного наукового співробітника відділу стилістики Інституту української мови НАН України Галини Сюти, яка також виступила у функції офіційного опонента під час захисту дисертації Оксани Микитюк, порівн.: *«...для реалій критичної, національно-екзистенційної необхідності розширення й утвердження українськомовного простору в умовах війни є аргумент про потребу формування національного банку презентування елітарних українських мовних особистостей та популяризації лінгвопатріотизму»* (цитата з тексту офіційного відгуку).

Професійний шлях Оксани Романівни дав змогу викристалізувати спеціаліста високо рівня, виплекати фахівця, одержимого наукою. Оксана Романівна мислить аналітично й креативно, має добрі вміння щодо узагальнення теоретичних положень, здійснення цікавих наукових спостережень, здатна кваліфіковано їх описувати й належно інтерпретувати. Дослідниця критично осмислює традиційні теоретичні постулати, по-новому їх висвітлює, фахово й кваліфіковано аналізує мовний матеріал, компетентно класифікує його, подаючи власне бачення, розвиваючи авторські концептуальні твердження, доречно презентуючи матеріал у схемах і таблицях, що засвідчує наявність високого рівня абстрактного мислення. Позитивною рисою дослідниці є її прагнення всебічно осмислити об'єкт, предмет, матеріал і ракурси дослідження. Оксана Романівна має власний науковий стиль, наслідуючи свого кумира Дмитра Донцова, уміє переконувати у раціональності своїх тверджень. Оксана Микитюк працездатна, енергійна, старанна, скрупульозна, помірковано принципова, але й доброзичлива.

Вона багатогранна особистість, успішна у всіх життєвих вимірах: виховала двох доньок, допомагає рости, виховувати улюблених онуків, шанує пам'ять своїх батьків, наставників, продовжуючи їхню самовіддану працю та одержимо реалізуючи їхні ідеї, виявом чого є й ця монографія, якій бажаємо, як і її авторці, гарної подальшої наукової долі.

Монографія має теоретичне і практичне значення для української науки. Вона буде цікава мовознавцям, політологам, історикам, етнографам та етнологам, досвідченим ученим і лінгвістам-початківцям.

Доктор філологічних наук,
професор, професор титулярний (Польща),
професор кафедри романо-германської філології
та зарубіжної літератури ДонНУ імені Василя Стуса
Тетяна Космеда